

Digitální propast – nebezpečí sociální exkluze ohrožených skupin se zaměřením na seniory

Helena Lipková, Ph.D.

Radka Římanová, Ph.D.

Adéla Jarolímková, Ph.D.

PhDr. Iva Zadražilová

Digitální propast

= rozdíly vyvolané nestejným přístupem k možnostem využití informačních a komunikačních technologií za účelem efektivního vykonání občanských, pracovních, osobních, volnočasových a dalších aktivit jednotlivce.

Omezení jsou dána nejen dostupností stanovených prostředků (fyzická dostupnost, kvalita připojení, cenová dostupnost atd.), ale i schopnostmi a dovednostmi, kterými konkrétní jednotlivce disponuje.

Možné dopady do oblasti sociální exkluze.

Rostoucí tlak na kompetence v oblasti informační gramotnosti (celoživotní vzdělávání).

Ohrožené skupiny: senioři, migranti, handicapovaní, ...

Nové technologické vlny

Senioři

- Stárnutí populace (věková hranice 65 let)
- V současnosti senioři představují 17,4% celkové populace, což reprezentuje nárůst 3,4 % v porovnání s rokem 2004 (ČSÚ).
- Výhled: pokračování tohoto trendu podobně jako v jiných západních zemích (cca 21% populace v roce 2050 – UN).

Senioři – ohrožení sociální exkluzí

- Odchod do důchodu, odchod dětí z domova, zdravotní obtíže a fyzická omezení, nižší finanční příjmy – faktory potenciálně zvyšující sociální exkluzi seniorů
- V ČR: převažující formy bydlení - “domácnosti jednotlivců” (>0.5 Mio.) and “ucelené rodiny” - 80% samostatně žijící sezdané páry, ve velké většině jsou oba nepracujícími důchodci.

Výsledky průzkumů ČSÚ

Tabulka 22: Jednotlivci v České republice používající internet - uživatelé internetu* v letech 2005 až 2015

%¹⁾

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Celkem 16+	32,1	41,0	45,0	54,0	55,9	61,8	65,5	69,5	70,2	74,2	75,7
<i>Celkem 16-74**</i>		44,3	48,6	58,4	60,4	66,4	70,5	73,4	74,1	79,7	81,3
Pohlaví											
muži 16+	35,3	44,1	48,8	58,0	59,2	65,8	69,2	72,3	72,8	77,3	77,9
ženy 16+	29,1	38,1	41,5	50,3	52,9	58,1	61,9	66,8	67,7	71,3	73,5
Věková skupina											
16–24 let	63,7	77,7	82,0	90,3	90,3	92,3	94,8	96,2	96,5	98,0	97,0
25–34 let	40,5	54,0	59,7	73,9	76,9	83,1	87,4	92,9	91,6	95,8	95,4
35–44 let	41,1	53,7	56,4	69,4	72,7	79,7	84,1	89,0	91,0	92,2	93,9
45–54 let	29,3	40,1	46,9	56,2	56,9	65,8	72,0	79,4	81,2	84,4	86,7
55–64 let	15,3	20,7	25,0	32,6	36,0	42,1	46,3	56,0	57,6	64,0	68,0
Vzdělání (25+)											
základní	2,1	4,5	5,1	10,5	9,3	15,3	18,6	22,3	20,7	24,3	30,4
střední bez maturity	12,2	18,3	22,4	35,6	36,3	44,9	49,6	56,8	57,5	60,8	62,6
střední s maturitou	41,7	55,6	59,4	65,8	69,1	73,5	74,9	81,5	80,2	83,6	84,2
vysokoškolské	72,1	78,2	79,3	85,4	87,0	87,9	91,3	91,4	90,3	95,0	94,1
Zaměstnanecký status											
zaměstnaní	40,3	52,0	56,4	68,4	70,1	77,8	81,0	87,5	87,9	90,4	91,7
nezaměstnaní	16,3	26,1	26,7	34,6	51,7	53,8	62,2	63,7	66,2	79,4	74,0
studenti	77,5	92,8	93,1	97,4	97,3	97,5	98,2	99,6	98,7	99,7	99,0
starobní důchodci	3,5	5,7	6,6	9,8	9,2	16,5	19,7	20,5	23,5	30,8	32,8

Tabulka 27: Jednotlivci používající internet - uživatelé internetu v zemích EU podle pohlaví, věku a vzdělání ve 2. čtvrtletí 2014*

%¹⁾

	Celkem 16-74	Pohlaví		Věková skupina a pohlaví									Věková skupina a dosažené vzdělání					
		muži	ženy	16-24			25-54			55-74			25-54			55-74		
				celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy	základní	střední	nejvyšší	základní	střední	nejvyšší
Belgie	85,0	85,9	84,1	96,9	96,3	97,5	91,5	90,9	92,1	66,7	70,7	63,0	76,1	91,2	98,8	49,1	75,8	91,0
Bulharsko	55,5	56,8	54,2	84,1	84,2	83,9	68,5	68,2	68,7	23,2	23,8	22,6	19,8	70,2	97,1	3,6	21,5	60,6
Dánsko	96,0	95,8	96,2	100,0	100,0	100,0	98,8	98,6	99,1	89,2	88,9	89,5	97,5	98,9	100,0	79,0	93,4	97,6
Estonsko	84,2	84,7	83,8	99,5	100,0	99,0	93,9	92,8	95,1	59,3	58,2	60,1	86,5	91,3	99,5	27,4	56,2	82,9
Finsko	92,4	93,4	91,4	99,4	99,5	99,3	98,5	98,4	98,5	80,1	81,7	78,8	92,9	98,2	99,7	61,8	79,5	94,5
Francie	83,8	85,1	82,5	97,6	97,0	98,2	90,9	90,9	91,0	64,2	68,5	60,4	75,1	92,3	99,2	44,0	72,7	93,7
Chorvatsko	68,6	71,7	65,5	94,7	94,4	94,9	82,4	83,1	81,7	34,5	41,7	28,2	45,2	85,3	98,8	7,0	43,5	76,6
Irsko	79,7	78,4	80,9	97,1	96,6	97,5	88,1	86,7	89,5	49,0	47,4	50,5	63,8	88,8	98,4	26,1	65,3	88,6
Itálie	62,0	66,2	57,8	88,3	87,7	89,1	72,1	75,0	69,3	33,9	41,7	26,6	50,3	81,7	92,6	16,5	57,8	77,5
Kypr	69,3	71,1	67,7	97,8	97,4	98,2	79,8	80,6	79,1	27,4	31,6	23,5	37,6	76,3	96,9	5,4	32,7	71,7
Litva	72,1	72,2	72,1	97,3	98,5	96,0	83,1	79,9	86,1	37,9	37,0	38,6	44,9	74,4	98,6	3,8	30,6	76,5
Lotyšsko	75,8	76,1	75,6	98,8	98,0	99,6	88,2	86,6	89,6	46,9	44,2	48,7	65,1	85,1	98,6	9,2	45,6	77,7
Lucembursko	94,7	95,7	93,6	99,6	100,0	99,2	97,1	97,5	96,7	85,9	88,7	83,1	85,7	97,7	99,8	61,8	87,6	97,9
Maďarsko	76,1	77,6	74,7	97,4	97,6	97,2	87,6	86,7	88,5	46,2	48,7	44,3	55,5	89,2	98,8	11,6	47,3	88,1
Malta	73,2	74,6	71,7	99,4	98,9	100,0	82,5	80,4	84,8	45,7	52,9	38,8	66,0	94,9	100,0	33,3	76,7	96,8
Německo	86,2	88,7	83,7	98,8	98,1	99,4	95,1	95,2	95,0	65,9	73,0	59,3	82,7	95,6	98,9	40,8	67,3	85,7
Nizozemsko	93,2	94,5	91,9	99,6	100,0	99,2	96,3	97,2	95,3	84,6	87,0	82,3	87,8	97,6	99,6	70,6	89,4	96,8
Polsko	66,6	67,1	66,1	97,2	96,6	97,7	79,5	78,0	80,9	34,0	34,8	33,4	34,7	74,1	98,8	5,5	34,1	79,9
Portugalsko	64,6	68,6	60,9	98,4	98,4	98,4	75,9	78,5	73,5	29,9	36,3	24,5	55,3	95,7	99,3	18,5	80,9	83,6
Rakousko	81,0	84,9	77,2	97,9	99,3	96,4	90,6	91,7	89,5	54,0	63,4	45,4	56,8	91,0	98,9	21,7	55,3	84,4
Rumunsko	54,1	56,4	51,8	82,6	84,0	81,2	63,9	64,4	63,3	21,4	23,9	19,3	26,5	63,3	96,8	5,6	26,6	77,6
Řecko	63,2	65,3	61,2	96,3	94,6	97,9	75,2	75,1	75,3	26,5	32,6	21,1	36,2	77,6	95,0	9,0	32,8	74,5
Slovensko	80,0	80,6	79,4	97,9	97,1	98,8	90,3	89,2	91,5	48,7	51,9	45,9	38,8	88,5	98,2	16,7	46,0	84,8
Slovinsko	71,6	71,4	71,8	97,2	95,8	98,6	84,2	81,8	86,8	37,6	40,1	35,3	44,4	87,4	99,4	11,1	46,2	79,8
Španělsko	76,2	77,9	74,5	98,3	99,2	97,5	87,1	86,7	87,4	42,7	48,0	37,8	70,6	93,7	97,9	21,5	71,5	88,7
Švédsko	92,5	94,3	90,7	99,4	98,9	100,0	95,6	97,4	93,8	83,7	86,4	81,0	79,2	96,9	97,7	71,8	84,0	93,6
Velká Británie	91,6	92,4	90,8	97,9	96,8	99,1	96,7	97,1	96,2	78,3	80,7	76,1		97,2	99,2		84,1	94,1

Výzkum ÚISK FF UK

Výzkumy v oblasti informačního chování – různá zaměření

Pilotní studie informačního chování seniorů – U3V

1. intenzivní zájem o dění ve společnosti (i účast na studii)
2. široké spektrum využívaných služeb (email, internetové volání, zpravodajství, nákupy ...)
3. využívání internetu při získávání informací o událostech (srov. s TV, tištěnými zdroji)
4. nedůvěra

Výzkum ÚISK FF UK

Pilotní studie informačního chování seniorů – U3V - **pokračování**

5. teoretická znalost základních principů hodnocení informací
6. rozmanitá úroveň počítačových dovedností – ovlivňující praktickou aplikaci teoretických znalostí z bodu 4

Programy ÚISK FF UK

Univerzita 3. věku : Informační společnost 21. století

Osnova přednášek v zimním semestru:

- Úvod do současné informační vědy?
- Zákony, které ovlivňují šíření informací
- Knihovny – papír i počítač v ideální symbióze
- Digitální knihovny – bohatství knihoven na vašem stole
- Články v českých časopisech a jak se k nim dostat
- České e-knihy v českých knihovnách
- Biblioterapie
- Kvalitní informace pro pacienty I.
- Kvalitní informace pro pacienty II.

Osnova přednášek v letním semestru:

- Digitální gramotnost a čtenářství v ČR
- Šedá literatura – co to je a jak ji mohu použít
- Open Access – dostupné informace od vědců k vědcům i veřejnosti
- Elektronické publikování ve vědě
- Google – dobrý sluha a špatný pán
- Design výukových simulací
- Mobilní aplikace ve vzdělávání
- Efekty vybraných médií na dětský vývoj (TV, mobilní aplikace apod.)
- Quantified self – proč a jak se měřit

Plány do budoucna

Další výzkum v oblasti informačního chování specifických uživatelských skupin

Soustavná aktualizace a zlepšování oblíbeného U3V programu za účelem zachování jeho atraktivity pro cílovou skupinu. Úpravy dle výstupů z našich studií.

Metodiky

Děkuji Vám za pozornost!